

- *Про Національну доповідь «Інноваційна Україна – 2020» (доповідач – академік НАН України В.М. Гець)*
- *Енергоощадні теплонасосні технології для систем теплопостачання житлово-комунального господарства і промисловості (доповідач – член-кореспондент НАН України Ю.Ф. Снежкін)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач – академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

13 травня 2015 року

Перед початком засідання Президії НАН України президент НАН України академік Б.Є. Патон вручив відзнаку Національної академії наук України «За підготовку наукової зміни» академіку НАН України В.М. Локтеву.

* * *

На засіданні Президії НАН України 13 травня 2015 р. члени Президії НАН України та запрошені заслухали наукову доповідь академіка НАН України **Валерія Михайловича Гейця** про основні положення Національної доповіді «Інноваційна Україна – 2020» (докладніше див. с. 14).

У доповіді йшлося, що в останні десятиріччя проблеми формування та реалізації інноваційної політики актуалізуються дедалі більше, оскільки в сучасному світі саме інновації стають основою прискореного соціально-економічного розвитку. Сьогодні в найбільш розвинених країнах світу сформувалися і постійно удосконалюються механізми управління інноваційною та науково-технічною діяльністю, що забезпечують цим державам конкурентні переваги на світових ринках і сприяють вирішенню складних соціальних, екологічних та політичних проблем.

У цьому контексті ситуація в інноваційній сфері в Україні є вкрай небезпечною. У роки незалежності цілеспрямована інноваційна політика в країні практично не проводилася. Більше того, за цей період рівень інноваційної активності підприємств істотно знизився, держава втратила цілі сектори високотехнологічних виробництв, конкурентоспроможність більшості вітчизняних компаній є дуже невисокою. Витрати на наукові дослідження, як частка від ВВП, зменшилися за чверть століття приблизно в 4 рази, а з огляду на скорочення розмірів валового внутрішнього продукту реальні обсяги фінансування науки були ще меншими. Саме тому підготовка представленої доповіді була зумовлена потребою якнайшвидшої зміни засад еко-

номічного розвитку та необхідністю створення умов для активного використання можливостей вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу.

Нинішня криза продемонструвала всю небезпеку і безперспективність орієнтації на експортно-сировинну модель розвитку та використання переваг, пов'язаних із відносно низькою вартістю робочої сили. Терміни переходу на траєкторію стійкого зростання залежать від того, наскільки будуть задіяні можливості технологічної модернізації виробництва та широкого використання інновацій у всіх секторах національної економіки. Інноваційний тип розвитку вимагає суттєвих перетворень в інституційному середовищі ведення бізнесу в Україні, формування сприятливого інноваційного клімату, активізації наукових досліджень, здійснення прориву у сфері застосування сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Лише за умови підвищеної уваги до питань інноваційного розвитку Україна зможе подолати серйозне відставання від розвинених країн світу за рівнем інноваційної активності підприємств.

У підготовленій Національній доповіді дано оцінку стану інноваційної сфери в Україні, визначено основні проблеми і бар'єри, що гальмують інноваційну діяльність, обґрунтовано стратегічні напрями інноваційного розвитку держави, розроблено конкретні пропозиції щодо його стимулювання в умовах подальшої інтеграції України в європейський економічний і науково-технологічний простір.

У підготовці Національної доповіді взяли участь Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, а також фахівці Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, Центру інтелектуальної власності і передачі технологій НАН України, міністерств освіти і науки та економічного розвитку і торгівлі України, Українського інституту науково-технічної та економічної інформації та ін. У до-

Виступ академіка НАН України
Валерія Михайловича Гейця

повіді наведено узагальнені результати наукових досліджень, отримані під час виконання у 2014 р. дослідницьких проектів установ НАН України у галузі соціогуманітарних наук.

Вирішення завдань переходу на інноваційний шлях розвитку вимагає, зокрема від НАН України, здійснення системних аналітичних досліджень і відповідних прогнозних оцінок, особливо щодо виявлення можливостей і напрацювання пропозицій з ефективного використання та послідовного нарощування потенціалу національної інноваційної системи. Тематика, зміст і методичний інструментарій цих досліджень мають визначитися насамперед потребами суспільної практики і мати як суто науковий, так і практичний аспекти.

На реалізацію багатьох перелічених завдань спрямована Концепція розвитку Національної академії наук України на 2014–2023 рр. Особлива увага також має бути приділена виконанню завдань, покладених на НАН України дорученням Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 7773/1/1-15 до Постанови Верховної Ради України від 11.02.2015 № 182-VIII «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави», зокрема в частині внесення змін до низки законодавчих актів, що регулюють науково-технічну та інноваційну діяльність, і розробленню пропозицій щодо посилення

Виступ члена-кореспондента НАН України
Юрія Федоровича Снежкіна

інноваційної спрямованості економічної політики Уряду при підготовці Стратегії розвитку України на інноваційній основі на тривалу перспективу (понад 20 років).

Формування стратегії інноваційного розвитку передбачає радикальні зрушення у парадигмі розвитку і відповідає завданням євроінтеграції України. Складність і системний характер проблем інтенсифікації інноваційних процесів зумовлюють необхідність розроблення організаційно-економічного механізму формування інноваційної стратегії держави на основі використання потенціалу вітчизняної науки, зокрема академічної, створення умов для широкого застосування інновацій у різних секторах економіки.

В обговоренні доповіді взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, голова Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань майбутнього О.О. Скрипник; президент Українського союзу промисловців і підприємців А.К. Кінах; голова Ради незалежної асоціації банків України Р.В. Шпек; директор департаменту інноваційної діяльності та трансферу технологій Міністерства освіти і науки України В.С. Шовкалюк; віце-президент НАН України, директор Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України академік

А.Г. Загородній; директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік Я.С. Яцків, голова Північно-східного наукового центру НАН України та МОН України, голова ради директорів Науково-технологічного комплексу «Інститут монокристалів» НАН України академік В.П. Семиноженко, академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік В.М. Локтєв.

Президія НАН України зазначила, що заслухана доповідь у черговий раз засвідчує, що зусиллями академічної науки можна створювати серйозні прогностичні і програмні документи, які глибоко і неупереджено розкривають загальну картину і окреслюють головні завдання, що стоять перед державою та суспільством. У цілому Президія НАН України схвалила підготовлену Секцією суспільних і гуманітарних наук НАН України Національну доповідь «Інноваційна Україна – 2020» та ухвалила відповідний проект постанови.

* * *

Далі учасники засідання заслухали наукову доповідь заступника директора Інституту технічної теплофізики НАН України члена-кореспондента НАН України **Юрія Федоровича Снежкіна** на тему «**Енергоощадні теплонасосні технології для систем теплопостачання житлово-комунального господарства і промисловості**» (докладніше див. с. 23).

Використання при виробництві теплової енергії теплонасосних установок на основі зворотного термодинамічного циклу, які застосовують відновлювану теплову енергію з навколишнього середовища і вторинних енергоносіїв, дає змогу більш ніж утричі зменшити споживання первинної енергії порівняно з традиційним теплопостачанням.

Енергетичною стратегією України на період до 2030 року передбачено забезпечити виробництво у 2030 р. 13,9–38,7 млн Гкал тепла завдяки використанню теплонасосних установок. Загальний технічно досяжний потенціал енергозбереження в Україні від впровадження теплонасосних технологій становить 26 млн т умовного палива на рік.

Інститут технічної теплофізики НАН України розробив та апробував у промисловості і комунальному господарстві серію новітніх зразків енергоефективного обладнання для генерування, транспортування і використання теплової енергії. Зокрема, в м. Краматорськ Донецької області на підприємстві «Краматорськміжрай-тепломережа» вперше в Україні впроваджено теплонасосну систему гарячого водопостачання тепловою потужністю 1,4 МВт. У м. Ніжин на Державному підприємстві «НВК «Прогрес» розроблено та впроваджено тепловий насос потужністю 100 кВт для системи теплостачання виробничих приміщень. У с. Соколівка в рамках виконання науково-технічного проекту НАН України створено дослідну лабораторію теплонасосного теплостачання на базі школи підвищення кваліфікації наукових кадрів Інституту технічної теплофізики НАН України. Обладнання лабораторії використовується для опалення і гарячого водопостачання приміщень школи. На підприємствах України та В'єтнаму впроваджено розроблені й виготовлені в Інституті енергоефективні теплонасосні сушарки плодоовочевої сировини потужністю 0,3–0,7 кВт·год на 1 кг випаруваної вологи.

Фахівці Інституту взяли участь у розробленні затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 № 948 Програми модернізації систем теплостачання на 2014–2015 рр., одним із основних завдань якої є зниження використання природного газу та підтримка вітчизняного виробництва енергоефективного обладнання, в тому числі з використанням теплонасосних технологій. Проте зазначена Програма виконується не в повному обсязі через відсутність фінансування, у зв'язку з чим рівень застосування теплонасосного енергетичного обладнання в Україні залишається незадовільним. Для вирішення цієї проблеми Інститут налагоджує контакти з китайською компанією «Baolianhua Renewable Energy Co. Limited», яка є потенційним інвестором проектів з виробництва теплонасосних установок в Україні.

На початку 2015 р. за ініціативою Інституту було створено Національну асоціацію України

з теплових насосів з метою заохочення їх використання та сприяння впровадженню теплонасосних технологій в Україні.

Під час обговорення доповіді виступили академік НАН України Б.Є. Патон, заступник директора Інституту відновлюваної енергетики НАН України доктор технічних наук С.О. Кудря, заступник директора департаменту житлово-комунального господарства, енергетики та енергоефективності Рівненської облдержадміністрації В.П. Гуз, директор Інституту технічної теплофізики НАН України академік НАН України А.А. Долінський.

У виступах було відзначено важливість проблеми розвитку й застосування теплонасосних технологій. Рівень їх використання сьогодні в Україні дуже незначний, тоді як у багатьох країнах світу ця галузь розвивається надзвичайно стрімкими темпами. Так, у Швеції, згідно з оцінками Міністерства енергетики цієї країни, до 2020 р. використання вуглеводнів буде повністю виключено з процесів генерації теплової енергії. Значною мірою це планується здійснити за допомогою теплонасосних технологій.

Президія НАН України наголосила, що Академія має взяти активну участь у налагодженні вітчизняного промислового виробництва теплонасосного обладнання. Ці питання слід вирішувати із залученням іноземних партнерів та інвесторів, у тісній співпраці з Міненергочайом України, Держенергоефективності України, а також із зацікавленими компаніями. Перші кроки в розв'язанні цієї важливої для держави проблеми вже зроблено. За результатами обговорення доповіді було ухвалено відповідний проект постанови.

* * *

Президія НАН України заслухала також інформацію про:

- зауваження і пропозиції НАН України до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;
- підсумки конкурсу установ НАН України за досягнення кращих показників у винахідницькій роботі, створенні, охороні та використанні об'єктів інтелектуальної власності та за звання «Винахідник року Національної академії наук України» в 2014 році;

- зміну складу та діяльність Науково-видавничої ради Національної академії наук України;
- упорядкування виходу загальноакадемічного журналу «Доповіді Національної академії наук України».

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Затверджено:

- академіка НАН України **Палагіна Олександра Васильовича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України;
- академіка НАН України **Кривоноса Юрія Георгійовича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України;
- доктора юридичних наук **Устименка Володимира Анатолійовича** на посаді директора Інституту економіко-правових досліджень НАН України;
- кандидата біологічних наук **Гришка Віталія Миколайовича** на посаді заступника директора з наукової роботи Криворізького ботанічного саду НАН України;
- кандидата технічних наук **Куляса Анатолія Івановича** на посаді ученого секретаря Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України.

Призначено:

- члена-кореспондента НАН України **Євдокимова Віктора Федоровича** почесним директором Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України;
- доктора технічних наук **Мохора Володимира Володимировича** виконуючим обов'язки директора Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України.

Погоджено кандидатуру:

- доктора медичних наук **Досенка Віктора Євгеновича** на посаду завідувача відділу загальної та молекулярної патофізіології Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України;
- кандидата біологічних наук **Дойко Наталії Миколаївни** на посаду завідувача відділу збагачення дендрофлори Державного дендрологічного парку «Олександрія» НАН України.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- народного депутата України, голову Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти кандидата педагогічних наук **Гриневич Лілію Михайлівну** за вагомий особистий внесок у вирішення проблем розвитку науки і освіти.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- заступника директора з наукової роботи Інституту фізіології рослин і генетики НАН України члена-кореспондента НАН України **Коця Сергія Ярославовича** за багатолітню плідну творчу працю та вагомий професійні здобутки в розвитку наукових досліджень у галузі фізіології азотфіксації, клітинної і генетичної інженерії азотфіксуючих мікроорганізмів;
- відповідального секретаря «Українського хімічного журналу» **Кулагіну Ларису Миколаївну** за багаторічну плідну високопрофесійну працю та вагомий особистий внесок в організацію підготовки, оформлення і випуску журналу.

Відзнакою НАН України «Талант, натхнення, праця» нагороджено:

- докторанта Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України кандидата технічних наук **Полішко Ганну Олексійовичу** за плідну наукову працю та особисті творчі здобутки у дослідженнях фізико-металургійних проблем електрошлакових технологій.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- старшого наукового співробітника Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України кандидата біологічних наук **Колдар Ларису Антонівну** за багаторічну сумлінну і плідну працю та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі інтродукції рослин;
- працівників Державної наукової установи «Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» НАН України» — кандидата хімічних наук **Безкровну Ольгу Миколаївну**, кандидата фізико-математичних наук **Гриня Леоніда Олексійовича**, **Закоріну Валентину Олексіївну**, **Коваленко Світлану Вікторівну**, **Свінтицьку Наталію Сергіївну**, кандидата фізико-математичних наук **Щербину Євгенію Володимирівну** — з нагоди 60-річчя від дня заснування установи та за багатолітню плідну працю і високі досягнення у роботі;
- працівників Державного підприємства «Завод хімічних реактивів» Державної наукової установи «Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» НАН України» — **Дудку Ольгу Володимирівну**, **Сербіну Вікторію Олексіївну**, **Тарасову Тетяну Михайлівну**, **Толбасову Світлану Борисівну** — з нагоди 80-річчя від дня заснування заводу та за багатолітню сумлінну працю і вагомий професійні здобутки.

Подякою НАН України відзначено:

- провідного наукового співробітника Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України док-

тора технічних наук, професора **Лободюка Валентина Андрійовича** за багатолітню плідну наукову працю та вагомий творчий здобутки в галузі фізики металів;

- завідувача відділу Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України доктора фізико-математичних наук, професора **Руденка Едуарда Михайловича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю та вагомий особистий внесок у розвиток досліджень у галузі фізики високотемпературних надпровідників і надпровідникової електроніки;

- працівників Державної наукової установи «Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» НАН України» — кандидата фізико-математичних наук **Коваленка Назара Олеговича**; доктора фізико-математичних наук, професора **Лисецького Лонгіна**

Миколайовича; Теплицьку Тетяну Сергіївну; доктора фізико-математичних наук **Ширан Наталію Володимирівну** — з нагоди 60-річчя від дня заснування установи та за багатолітню плідну працю і високі досягнення у роботі;

- працівників Державного підприємства «Завод хімічних реактивів» Державної наукової установи «Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» НАН України» — **Вакулович Вікторію Миколаївну, Калашнікову Олену Євгенівну, Проненко Вікторію Опанасівну** — з нагоди 80-річчя від дня заснування заводу та за багатолітню сумлінну працю і вагомий професійні здобутки.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК